

บทที่ ๑

บทนำ

๑.ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบันสังคมโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างหลากหลาย ก่อให้เกิดปัญหาสังคม และทำให้สังคมได้รับผลกระทบตามมาอย่างมากมาย ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของสภาพความเป็นอยู่ ความยากจน ปัญหาทางด้านแรงงาน ด้านเศรษฐกิจ สังคม จิตใจ วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ฯลฯ ก่อให้เกิดความเลื่อมล้ำทางภาครัฐและเอกชน ดังนั้นชุมชนที่เป็นฐานรากของสังคมจึงได้มีการนำเอาการจัดสวัสดิการในรูปแบบต่างๆเข้ามาใช้ในการดำเนินการ เพื่อเป็นการรักษาและดำรงไว้ซึ่งความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ความสามัคคี ความเป็นปึกแผ่น ความเอื้ออาทร ความเกื้อกูลของผู้คนที่อาศัยอยู่ร่วมกันในสังคม อีกทั้งยังทำให้ครอบครัวประสบกับความสุข มีคุณภาพชีวิตที่ดี พึ่งพาตนเองได้ และสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน โดยได้มีการน้อมนำเอาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ ที่ได้ทรงพระราชทานให้กับปสกนิกของพระองค์ ซึ่งเป็นปรัชญาของการดำเนินชีวิตที่มุ่งสร้างให้เกิดความสมดุลของชีวิตและไม่ให้ตั้งอยู่ในความประมาท ทำให้พสกนิกรได้อาศัยอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข อันมีกระบวนการดำเนินการที่สอดคล้องกับประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการใช้หลักการทางศาสนา คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และมีความสอดคล้องกันในเรื่องของการดูแลสุขภาพทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญาของมนุษย์ ที่จะสามารถดำรงคนให้อยู่ในสังคมได้เป็นอย่างดี และมีความสุข

ในสมัยพุทธกาลนั้นพุทธบริษัทได้มีการอุปถัมภ์ค้ำจุน ช่วยเหลือเกื้อกูลกันซึ่งกันและกันมาแล้ว ดังมีพุทธพจน์ที่ปรากฏอยู่ในพหุการสูตรที่บอกว่า “ภิกษุทั้งหลาย คุฤหัสถ์ และบรรพชิตทั้งหลาย ต่างอาศัยซึ่งกันและกัน ประพฤติพรหมจรรย์ เพื่อการสละโอฆะออกให้ได้ เพื่อทำที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบ”^๑ กล่าวคือ ประชาชนทำการอุปถัมภ์บำรุงพระสงฆ์ด้วยอามิสทานหรือปัจจัย ๔ คือ จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริขาร ส่วนพระสงฆ์ก็ให้ธรรมทานแก่ประชาชน ด้วยการแสดงธรรมอันงามในเบื้องต้น อันงามในท่ามกลาง และธรรมอันงามในที่สุด

^๑ บ.อิตติ. (ไทย) ๒๕/๑๐๗/๔๘๖

สังคมปัจจุบันคนทุกคนมีบทบาทหน้าที่ที่แตกต่างกันไปตามสภาพภาวะของแต่ละบุคคล และพระสงฆ์ก็ได้เข้ามามีบทบาทในการสร้างความเข้าใจอันดีงามให้เกิดขึ้นในจิตใจของประชาชน ทำให้เกิดความเข้าใจ ความภาคภูมิใจในวิถีชีวิตแห่งชุมชนได้อย่างแท้จริง

จากอดีตที่ผ่านมาวัดและพระสงฆ์ได้เป็นศูนย์รวมทางด้านจิตใจ ทำการฝึกอบรมให้กับประชาชนให้เป็นคนที่มีศีลธรรมและจริยธรรมที่ดีงาม ประพฤติตนอยู่ในกรอบของการละชั่ว ทำแต่ความดี ทำให้ประชาชนได้มีความรู้ ความเข้าใจในการประพฤติตนในหลักของคิหิปฏิบัติ^๒ (ข้อปฏิบัติสำหรับคฤหัสถ์) เพื่อให้ประชาชนได้มีการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง ดีงาม เต็มไปด้วยความสุข เกิดความยุติธรรม มีการสงเคราะห์ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน อีกทั้งวัดยังเป็นศูนย์กลางของการศึกษา เป็นสถานที่สงเคราะห์ประชาชนมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน รวมถึงการเป็นจุดศูนย์กลางทางด้านพิธีกรรมอันเนื่องมาจากประเพณี ความเชื่อ และมีความเกี่ยวเนื่องสอดคล้องสัมพันธ์กับหลักของพระพุทธศาสนา ประชาชนได้รับประโยชน์ในด้านต่างๆ จากวัดและพระสงฆ์ได้รับประโยชน์จากประชาชนในพื้นที่ในฐานะที่เป็นศาสนูปถัมภก ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒ แก้ไขเพิ่มเติม) พ.ศ. ๒๕๓๕ ที่ได้กำหนดให้พระสงฆ์ได้มีบทบาทตามภารกิจ ๖ ด้าน ประกอบด้วย ด้านการปกครอง ด้านศาสนศึกษา ด้านการเผยแผ่ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านสาธารณสงเคราะห์ และด้านการสาธารณูปการ

วัดพระธาตุช่อแฮ เป็นวัดที่มีความสำคัญวัดหนึ่งของจังหวัดแพร่ เป็นวัดที่มีประวัติความเป็นมาอย่างยาวนาน และได้มีการจัดกิจกรรมครอบคลุมทั้ง ๖ ด้านตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ได้เป็นอย่างดีมีความต่อเนื่องและเป็นประโยชน์ต่อประชาชน รวมถึงครอบครัวต่างๆ ที่ได้อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ของตำบลช่อแฮ ทั้งในรูปแบบของการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน เกิดการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และวัดยังเป็นแหล่งเรียนรู้ทางด้านพระพุทธศาสนา ศิลปวัฒนธรรม และยังเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สำคัญของจังหวัดแพร่ มีนักเรียน นักศึกษา ประชาชน รวมถึงนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ได้มาทำการค้นคว้า ศึกษาดูงานกันอย่างต่อเนื่องตลอดทั้งปี นอกจากนี้แล้วทางวัดยังได้ให้ความร่วมมือกับทั้งทางภาครัฐและเอกชนในการจัดทำกิจกรรมร่วมกันอย่างหลากหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัดพระธาตุช่อแฮได้มีการจัดสวัสดิการในรูปแบบต่างๆ ให้กับประชาชนและชุมชน เพื่อเป็นการสร้างหลักประกันในด้านของความมั่นคงในชีวิตของประชาชน มีความเอื้ออาทร มีการสงเคราะห์ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่ง

^๒ พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพฯ : บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ๑๔๖.

กันและกัน ความมีน้ำใจ มีมิตรไมตรีที่ดีต่อกัน ฯลฯ ศาสตร์การที่ทางวัดได้มีการจัดไว้ เช่น การจัด ศาสตร์การให้กับผู้สูงอายุ ให้ทุนการศึกษาแก่เด็กนักเรียน พระภิกษุ สามเณร อบรมการปฏิบัติธรรม เสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมให้กับเยาวชนและประชาชนทั่วไป การส่งเสริมรายได้ และการ สร้างอาชีพให้กับประชาชน ด้านการทำประโยชน์เพื่อสังคม เป็นต้น เป็นการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกัน และกันระหว่างวัดกับชุมชน และมีภาคส่วนต่างๆได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดศาสตร์การต่างๆ ดังกล่าวนั้นด้วยนับได้ว่าการจัดศาสตร์การที่ทางวัดได้จัดทำขึ้นมานั้น สามารถที่จะเป็นตัวอย่าง ให้กับวัดต่างๆที่มีความสนใจ ในการที่จะนำไปเป็นแบบอย่างในการพัฒนา และส่งเสริมการจัด ศาสตร์การให้กับชุมชนนั้นๆได้

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาถึงการจัดศาสตร์การชุมชนของวัด พระธาตุช่อแฮ ตำบลช่อแฮ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ โดยจะทำการศึกษาที่มุ่งเน้นในทุกด้าน ที่ได้มีการจัดศาสตร์การให้กับประชาชนและชุมชนในพื้นที่ ว่ามีรายละเอียดในการจัดศาสตร์การ ชุมชนเป็นอย่างไร

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาการจัดศาสตร์การชุมชนตามแนวของพระพุทธศาสนา

๒.๒ เพื่อศึกษาการจัดศาสตร์การชุมชนตามแนวขององค์การศาสตร์การสังคม

๒.๓ เพื่อศึกษาความเป็นมา หลักการ ลักษณะ และกระบวนการของการจัดศาสตร์การ ชุมชนของวัดพระธาตุช่อแฮ ตำบลช่อแฮ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

๓. ขอบเขตการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตในการศึกษาไว้ ๔ ด้าน ได้แก่

๓.๑ ขอบเขตด้านประชากร การวิจัยครั้งนี้กำหนดประชากรไว้ดังนี้ คือ ๑) พระสงฆ์ สามเณร จำนวน ๑๑ รูป ๒) เจ้าหน้าที่วัดพระธาตุช่อแฮ จำนวน ๓ คน ๓) คณะกรรมการวัดพระธาตุ ช่อแฮ จำนวน ๔ คน ๔) ผู้ประกอบการร้านค้าชุมชน จำนวน ๓ คน ๕) ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขต พื้นที่ของวัดพระธาตุช่อแฮ และตำบลป่าแดงอีก ๒ หมู่บ้าน จำนวน ๑ คน และ ๖) องค์กรที่ เกี่ยวข้องกับวัดพระธาตุช่อแฮ จำนวน ๑๒ องค์กร รวมจำนวนทั้งสิ้น ๔๐ รูป/คน/องค์กร

๓.๒ ขอบเขตด้านเนื้อหา ประกอบด้วย ๑) การจัดศาสตร์การชุมชนตามแนวของ พระพุทธศาสนา ที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ๒) การจัดศาสตร์การชุมชนตามแนวของ องค์การศาสตร์การสังคม และ ๓) การจัดศาสตร์การชุมชนของวัดพระธาตุช่อแฮ ตำบลช่อแฮ อำเภอ

เมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ในด้านความเป็นมา หลักการ ลักษณะ และกระบวนการของการจัด
สวัสดิการชุมชนของวัดพระธาตุช่อแฮ

๓.๓ ขอบเขตด้านระยะเวลา งานวิจัยครั้งนี้ใช้เวลาทั้งสิ้น ๑ ปี คือ ระหว่างเดือน
กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕ ถึงเดือนมกราคม ๒๕๕๖

๓.๔ ขอบเขตด้านพื้นที่ การวิจัยครั้งนี้ทำการศึกษา พื้นที่ตำบลช่อแฮรวมทั้งตำบล
จำนวน ๑๒ หมู่บ้าน และพื้นที่ตำบลป่าแดง ๒ หมู่บ้านซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องในการรับสวัสดิการ
ชุมชนของวัดพระธาตุช่อแฮ

๔. ปัญหาที่ต้องการทราบ

๔.๑ พระพุทธศาสนามีการจัดสวัสดิการชุมชนเป็นอย่างไร

๔.๒ องค์การสวัสดิการสังคมมีการจัดสวัสดิการชุมชนเป็นอย่างไร

๔.๓ วัดพระธาตุช่อแฮ ตำบลช่อแฮ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ มีความเป็นมา
หลักการ ลักษณะ และกระบวนการในการจัดสวัสดิการชุมชนเป็นอย่างไร

๕. นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๕.๑ ศึกษา หมายถึง ศึกษาในแง่มุมของการจัดสวัสดิการชุมชนที่เกิดขึ้นใน
พระพุทธศาสนา ในองค์การสวัสดิการสังคมในยุคปัจจุบัน และในวัดพระธาตุช่อแฮ อำเภอเมือง
แพร่ จังหวัดแพร่

๕.๒ สวัสดิการ หมายถึง สิ่ง queื้ออำนวยความสะดวกให้ประชาชนและชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี มี
ความมั่นคงในด้านจิตใจ มีความมั่นคงในการดำรงชีวิต

๕.๓ ชุมชน หมายถึง ชุมชนที่อยู่ในเขตตำบลช่อแฮ และตำบลป่าแดงอีก ๒ หมู่บ้าน
อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ที่ได้รับผลประโยชน์จากการจัดสวัสดิการชุมชนของวัดพระธาตุช่อแฮ
(พระอารามหลวง) ตำบลช่อแฮ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

๕.๔ การจัดสวัสดิการชุมชน หมายถึง การจัดสวัสดิการในด้านต่างๆของวัดพระธาตุ
ช่อแฮ เช่น ด้านการส่งเสริมอาชีพและรายได้ ด้านการสร้างงาน ด้านการส่งเสริมสุขภาพ เป็นต้น
ให้กับชุมชนในตำบลช่อแฮ และตำบลป่าแดงอีก ๒ หมู่บ้าน เพื่อให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี มี
ความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

๕.๕ องค์การสวัสดิการชุมชน หมายถึง องค์การภาคประชาชนที่จัดตั้งขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ในการจัดสวัสดิการสังคมให้แก่สมาชิกในชุมชน หรือปฏิบัติงานด้านการจัดสวัสดิการสังคมของเครือข่ายองค์การสวัสดิการชุมชน

๕.๖ วัดพระธาตุช่อแฮ หมายถึง วัดที่ตั้งอยู่บนถนนช่อแฮ บ้านพระธาตุช่อแฮ เลขที่ ๑ หมู่ที่ ๑๑ ตำบลช่อแฮ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

๖. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ(Qualitative Research) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

๖.๑ ศึกษาข้อมูลเอกสารชั้นปฐมภูมิ(Primary Source) ได้แก่ คัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อให้ทราบถึงหลักการ แนวคิด และความสำคัญของการจัดสวัสดิการชุมชนที่ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก

๖.๒ ศึกษาข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ(Secondary Source) ได้แก่ วรรณคดี ฎีกา อนุฎีกา รวมถึงตำรา หนังสือ งานวิจัย งานนิพนธ์ บทความทางวิชาการ เพื่ออธิบายขยายความเนื้อหาเพิ่มเติมจากในพระไตรปิฎก

๖.๓ ศึกษาข้อมูลจากเอกสารหนังสือ งานวิจัย บทความทางวิชาการ เกี่ยวกับการจัดสวัสดิการชุมชนขององค์การสวัสดิการสังคมในยุคปัจจุบัน

๖.๔ ออกแบบสัมภาษณ์และให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ

๖.๕ นำแบบสัมภาษณ์ไปเก็บข้อมูลกลุ่มประชากรในเขตพื้นที่ที่ทำการศึกษา

๖.๖ ออกแบบแนวคำถามที่ใช้ในการจัดสนทนากลุ่ม(Focus Group Discussion) เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการของวัดพระธาตุช่อแฮ

๖.๗ จัดสนทนากลุ่ม(Focus Group Discussion) ตามแนวคำถามที่ออกแบบไว้

๖.๘ นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาและเก็บรวบรวมไว้ตามขั้นตอนต่างๆดังกล่าวข้างต้น มาประมวล วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูล เพื่ออธิบายความตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา

๖.๙ สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

๘. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๘.๑ ทำให้ทราบถึงการจัดสวัสดิการชุมชนตามแนวพระพุทธศาสนา

๘.๒ ทำให้ทราบถึงการจัดสวัสดิการชุมชนตามแนวขององค์การสวัสดิการสังคม

๘.๓ ทำให้ทราบถึงการจัดสวัสดิการชุมชนของวัดพระธาตุช่อแฮ ตำบลช่อแฮ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่